

36. Mondeling vonnis ter bestrijding van doorlooptijden: schijn bedriegt

MR. J.M. VELDHUIS

Sinds 1 september 2017 kan de civiele rechter mondeling einduitspraak doen op grond van art. 30p Rv. Voorwaarde voor het doen van een mondelinge uitspraak is dat alle procespartijen op de zitting zijn verschenen. Van de mondelinge uitspraak maakt de rechter proces-verbaal op. Dit proces-verbaal wordt binnen twee weken ter beschikking gesteld aan partijen.

Het mondelinge eindvonnis is bedoeld voor zaken die zich daarvoor lenen en het moet in het belang van partijen zijn. Een rechter zal geen mondeling vonnis wijzen als hij de zaak daarvoor niet geschikt acht, bijvoorbeeld omdat deze complex is of meer aandacht behoeft. Het is niet de bedoeling om in ingewikkelde zaken mondeling uitspraak te doen.¹

In het proces-verbaal hoeven enkel de overwegingen en de beslissing te staan. De feiten en het verweer hoeven geen onderdeel te zijn van het proces-verbaal. Hiermee ligt de lat lager dan de vereisten die de Hoge Raad formuleerde voor schriftelijke vonnissen:

'(...) de grondbeginselen van een goede procesorde waartoe behoort dat elke rechterlijke beslissing tenminste zodanig moet worden gemotiveerd dat zij voldoende inzicht geeft in de daaraan ten grondslag liggende gedachtegang om de beslissing zowel voor partijen als voor derden – in geval van openstaan van hogere voorzieningen: de hogere rechter daaronder begrepen – controleerbaar en aanvaardbaar te maken.'²

De mondelinge einduitspraak kon de eerste jaren niet op veel populariteit rekenen.³ De laatste tijd gaan er steeds meer stemmen op om het mondelinge vonnis in te zetten in de strijd tegen de te lange doorlooptijden bij de Rechtspraak.⁴ Onder andere het *Jaarplan 2023* van de Rechtspraak bestempelt het mondelinge vonnis als instrument om de doorlooptijd van procedures te verkorten.⁵

Het bestrijden van achterstanden bij de Rechtspraak is echter geen doel van het mondelinge vonnis. De mogelijkheid van het mondelinge vonnis is in het leven geroepen om tegemoet te komen aan behoeften van partijen en niet voor het verkorten van doorlooptijden.⁶ Of het mondelinge vonnis ook daadwerkelijk tot tijdwinst c.q. verlichting van de werkdruk leidt, is tot op heden niet onderzocht. Het is slechts een aanneme. De tijdwinst voor de rechtspraak moet dan ook niet worden overschat.⁷

In de juridische literatuur is een verhitte discussie gaande over de vraag of het mondelinge vonnis ook kan worden ingezet in complexe zaken om zodoende de doorlooptijden van rechtszaken te verkorten. Messer en Van Meegen⁸ breken hiervoor al enige jaren een lans. Met name Messer werpt zich op als pleitbezorger van het mondelinge eind-

1 Nota n.a.v. het verslag, *Kamerstukken II 2014/15*, 34318, nr. 6, p. 6-7 en Mondelinge behandeling wetsvoorstel 34059 in de Eerste Kamer op 5 juli 2016, <https://www.eerstekamer.nl/verslag/20160705/verslag>.

2 HR 4 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC0986 (*Vreda/Veenhuis*). Hier is een citaat opgenomen en dus inclusief typefouten.

3 K.G.F. van der Kraats, 'De mondelinge uitspraak – dat smaakt naar méér', *TCR 2019*, afl. 1, p. 17.

4 E.A. Messer, 'Het mondelinge vonnis in civiele zaken: Pippi Langkous revisited', *AA 2022*, afl. 5, p. 420-422, M.J.A.M. Ahsmann & H.F.M. Hofhuis, 'Mondeling vonnis in complexe civiele zaken: niet doen!', *AA 2022*, afl. 6, p. 484-486 en nawoord van Messer op p. 487-488 en K.G.G. van der Kraats & M.M.J. Schoenaker, 'Mondelinge einduitspraak in civiele zaken; ter overdenking', *AA 2022*, afl. 10, p. 750-754.

5 De Rechtspraak, *Jaarplan 2023*, p. 21.

6 K.G.F. van der Kraats, 'De mondelinge uitspraak – dat smaakt naar méér', *TCR 2019*, afl. 1, p. 20.

7 K.G.G. van der Kraats & M.M.J. Schoenaker, 'Mondelinge einduitspraak in civiele zaken; ter overdenking', *AA 2022*, afl. 10, p. 753.

8 H.J.H. van Meegen, 'Mondelinge uitspraak: een onderschatte kans?', *Trema 2018*, nr. 6.

vonnis in complexe zaken.⁹ Ahsmann & Hofhuis¹⁰ en Van der Kraats & Schoenaker¹¹ zijn geen voorstander van de plannen van Messer.

Ik deel de mening dat het mondelinge vonnis niet als managementinstrument moet worden ingezet om doorlooptijden te verkorten. Als wordt gesproken over doorlooptijden, werkdruk en tijdwinst dan kijken de voorstanders enkel naar de procedure in eerste aanleg. Wat veelal wordt ‘vergeten’, is dat een proces-verbaal van een mondelinge vonnis beperkter is dan een schriftelijk vonnis en dat enkel de gronden en de beslissing hoeven te worden opgenomen. De feiten en het verweer maken hier veelal geen onderdeel vanuit. En daar wringt de schoen.

Hoe begrijpelijk, controleerbaar en aanvaardbaar is een mondelinge vonnis als de feiten en het verweer ontbreken of slechts summier zijn weergegeven in het proces-verbaal? De vraag stellen, is hem beantwoorden. Zoals A-G De Bock terecht opmerkt, is een goed overzicht van de vaststaande feiten van cruciaal belang voor de juiste oordeelsvorming

en het ontbreken van helderheid over de feitelijke gang van zaken is een recept voor onrechtvaardige of ondeugdelijke rechterlijke beslissingen.¹² Feitelijk worden de in eerste aanleg in het ongelijk gestelde partijen gedwongen om in hoger beroep te gaan om een begrijpelijk, controleerbaar en goed gemotiveerd oordeel te krijgen. Dit zal naar verwachting leiden tot een hausse aan hoger beroepen die te voorkomen waren. En dat terwijl de gerechtshoven al kampen met grote achterstanden en personeelstekorten. De gewonnen tijd in eerste aanleg, als daar al sprake van is, wordt op die manier dubbel en dwars teniet gedaan. De roep om mondelinge uitspraak te doen in complexe zaken is kortzichtig en verplaatst het probleem naar de gerechtshoven.

Over de auteur

Mr. J.M. (Jeroen) Veldhuis

Advocaat bij NexaVelo Advocaten in Utrecht.

9 E.A. Messer, ‘Het mondelinge vonnis in civiele zaken: Pippi Langkous revisited’, *AA* 2022, afl. 5 en *Rechtspraak.nl*, ‘Mondeling uitspraak doen: draagt bij aan tijdige rechtspraak’, <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Kwaliteit-van-de-rechtspraak/Paginas/mondeling-uitspraak-is-best-spannend.aspx> (geraadpleegd op 7 februari 2023). Van Meegen citeert Messer in H.J.H. van Meegen, ‘Mondelinge uitspraak: een onderschatte kans?’, *Trema* 2018, nr. 6.

10 M.J.A.M. Ahsmann & H.F.M. Hofhuis, ‘Mondeling vonnis in complexe civiele zaken: niet doen!’, *AA* 2022, afl. 6.

11 K.G.G. van der Kraats & M.M.J. Schoenaker, ‘Mondelinge einduitspraak in civiele zaken; ter overdenking’, *AA* 2022, afl. 10.

12 Concl. A-G R.H. de Bock, ECLI:NL:PHR:2022:216, onder 1.12, bij HR 8 juli 2022, ECLI:NL:HR:2022:1034.